

Het gaat om welzijn

WONEN BIJ WARMTHUIS IN ZUIDERMEER

'Als ik na een bezoek aan mijn vader naar huis rijd en een bewoner van deze locatie met een rollator door het dorp zie lopen of ergens op een bankje zie zitten, denk ik: Wow! Hier kan dit, hier durven ze het aan deze mevrouw haar gang te laten gaan.' Wonen voor mensen met dementie is anders dan anders op de twee locaties van WarmThuis in Noord-Holland. Loes den Hollander nam er een kijkje.

Wie googelt op WarmThuis ontdekt dat de naam is geënt op Warme Zorg, een eind jaren tachtig door specialist ouderengeneeskunde Hans Houweling beschreven visie op psychogeriatrische zorgverlening. Houweling baseerde zijn visie op de gehechtheidstheorie van de Britse psychiater John Bowlby die ervan uitgaat dat elk gedrag tot doel heeft de nabijheid van een ander persoon te verwerven. WarmThuis is een logisch vervolg op Warme Zorg en wil de zoekende mens met dementie een herkenbare, veilige en betekenisvolle omgeving bieden. Het concept van WarmThuis kreeg een praktische vertaling in het Noord-Hollandse Zuidermeer, waar in het najaar van 2010 vier groeps-woningen werden opgeleverd voor in totaal 24 mensen met dementie. Inmiddels is er een tweede locatie geopend in Oterleek.

De initiatiefnemers van de Stichting WarmThuis, naast Hans Houweling ook Hugo van Waarde en René de Vries, waren in de jaren tachtig alle drie betrokken bij de opzet van het Anton Pieck-hofje, de eerste kleinschalige woonvoorziening voor mensen met dementie in Nederland. Het liefst hadden de drie hun plannen om de zorg voor mensen met dementie te verbeteren in een vorm gegoten waarbij wonen en zorg gescheiden zouden zijn.

Maar in dat geval zouden de woningen die ze wilden realiseren niet toegankelijk zijn geweest voor cliënten met een laag inkomen. En dus werd het een AWBZ-organisatie, met alle nadelen van dien. 'Je ontkomt dan niet aan de bijbehorende idioterie qua wet- en regelgeving,' zegt René de Vries. 'Daardoor ben je met veel dingen bezig die je eigenlijk zonde van je tijd vindt. Allerlei vormen van registratie bijvoorbeeld. Bovendien kost al die administratieve rimram veel geld. Maar het is niet anders...' Het regelwoud heeft de initiatiefnemers er niet van weerhouden hun ideeën gestalte te geven. Wat is het verschil tussen wonen bij WarmThuis en in reguliere woonvoorzieningen voor mensen met dementie?

'Alles was nieuw'

'Ik had al eerder in kleinschalige settings gewerkt, maar daar heerste toch een echte verpleeghuissfeer. Daarmee bedoel ik dat er

een receptie was, een centrale keuken, een paramedische dienst en alle andere instellingscomponenten. Het had niets met wonen te maken, maar met zorgverlening volgens de regels.' Aan het woord is Marjolein Boersma, leidinggevende op de locatie in Zuidermeer. Het concept van Klein Suydermeer sprak haar aan, vertelt ze. 'Mijn hart ging er sneller van kloppen. Vier woningen voor mensen met

'De bewoners krijgen in dit zorgconcept de kans zichzelf te zijn en zelf te bepalen wat ze wel of niet willen'

Foto's: Gregor Beltzig

dementie in een dorp, dus midden in het leven. De mensen die hier komen wonen, mogen het leven meenemen dat bij hen hoort. En als er regels nodig zijn, worden ze in samenwerking met alle betrokkenen gemaakt.'

'In reguliere verpleeghuizen is men veel te ver doorgeslagen in de angst voor wat er kan gebeuren, hier geldt de wens van de bewoner als leidraad voor de zorg'

In Marjoleins werkkamer hangt een tegeltje met een opvallende tekst: 'Je moet niet steeds dezelfde fouten maken, er is keuze genoeg.' Marjolein vertelt dat ze helemaal blanco in dit avontuur is gestapt. 'Alles was nieuw, er waren geen protocollen, geen richtlijnen. Tijdens de scholingsweken die aan de komst van de eerste bewoners voorafgingen, hebben we afgesproken onze zorg af te stemmen op de behoeften van de bewoners. Toch bleek het niet eenvoudig te zijn om op die manier te gaan werken, want je neemt toch allemaal je instellingsdenken mee. Zo merkte ik dat ik er moeite mee had dat de deuren van de woningen niet afgesloten waren. Was dat wel veilig genoeg? vroeg ik me af. Stel je voor dat je 's morgens ontdekt dat er die nacht een bewoner is verdwenen. Ik maakte me ongerust over dergelijke risico's.'

Kunnen ze dit waarmaken?

Hillegonda de Best is verzorgende IG. Ook zij zocht naar een andere manier van werken, na haar ervaringen in een kleinschalige woonvorm binnen een grote organisatie. 'Ik miste daar een visie op kleinschaligheid. We kregen geen opleiding voor deze manier van werken, dus iedereen werkte precies op dezelfde manier als men in het verpleeghuis gewend was. Veel rustgevende medicatie, bij incontinentie direct zwaar incontinentiemateriaal gebruiken... Ik liep tegen zaken aan waar ik gewoon beroerd van werd. Zoals het incident met de pap. Een collega gaf een bewoonster die heel slecht at iedere avond een grote kom warme pap en dat at die mevrouw dan helemaal op, met een lach van oor tot oor. Totdat de diëtiste erachter kwam en vaststelde dat zoveel pap niet kon en dat de portie moest worden teruggebracht van 450 naar 175cc. Sommige collega's vonden dat ik daar niet moeilijk over moest doen, omdat de bewoonster toch te dement was om er iets van te merken. Maar ik vond zoiets mensonwaardig. Aan dat soort toestanden ging ik kapot daar... En toen zag ik de advertentie waarin personeel werd gevraagd voor Klein Suydermeer. Hier ben ik thuisgekomen.'

Conny Pannekeet was als verzorgende IG werkzaam bij een kleinschalig woonproject in Medemblik toen ze op internet ook die advertentie zag. Ze vatte de beschreven zorgvisie meteen op als een uitdaging: kunnen ze dit waarmaken?

'Ik moest veel afleren hier. Ik had wel ervaring opgedaan met kleinschalig wonen, maar dat was toch anders. Hier hebben de bewoners echt zelf de keuze. Ik moest leren om ze hun gang te laten gaan zonder snel in te grijpen, uitzoeken op welk moment dat wél moest en leren omgaan met tegengas krijgen. De bewoners krijgen in dit zorgconcept de kans zichzelf te zijn en zelf te bepalen wat ze wel of niet willen. Dat heeft tot gevolg dat ze reageren, ze zijn minder ingeslapen

'Je moet deze woonvorm nuchter bekijken en niet idealiseren, misschien kan niet iedereen hier wonen'

dan ik gewend was. Als ik een leuke activiteit bedenkt, kan het gebeuren dat de bewoners geen zin hebben in mijn plan. Dan gaat dat plan dus niet door en dat heb ik maar te accepteren. Het is een groot leerproces, waarbij je moet blijven opletten dat je niet gaat pushen. Gewoon uitproberen wat wel werkt en wat niet, dat is niet altijd even gemakkelijk.'

Wow!

'Toen mijn moeder overleed, maakte mijn vader al gebruik van dagverzorging en kreeg hij thuis allerlei vormen van hulp. Dat was echter niet meer voldoende en het moment brak aan dat we naar een permanente verzorgingslocatie voor hem moesten uitkijken. De casemanager die ons daarbij begeleidde, steunde ons heel goed bij het zoeken naar een plek die gelijkwaardig was aan thuis wonen. Want het stond voor ons vast dat de nieuwe woonplek van mijn vader aan die voorwaarde moest voldoen.' *Annet Peetoom* is de dochter van een van de eerste bewoners in het boerderijdeel van Klein Suydermeer. Zij heeft met haar vader op het terrein rondgelopen toen de huizen werden gebouwd en zag dat hij het prachtig vond. Toch was het voor hem even wennen toen de verhuizing eenmaal een feit was. 'Ik ben de eerste nacht hier gebleven en toen ik de volgende ochtend vertrok, vroeg mijn vader: "Heb ik dit gewild?" Dat was moeilijk. De twijfel over de juistheid van de beslissing om hem hier te laten wonen, sloeg direct toe. Maar toen ik een maand later met hem langs zijn oude huis reed, herkende hij dat niet meer. Dat stelde me gerust.'

'Ik vind deze setting fantastisch. Als ik na een bezoek aan mijn vader naar huis rijd en een bewoner van deze locatie met een rollator door het dorp zie lopen of ergens op een bankje zie zitten, denk ik: Wow! Hier kan dit, hier durven ze het aan deze mevrouw haar gang te laten gaan en dat is een heel ander beeld dan je doorgaans van een verpleeghuis gewend bent. Hier accepteren ze het risico dat je loopt door iemand naar buiten te laten gaan in plaats van dit met regels te bestrijden. In reguliere verpleeghuizen is men veel

te ver doorgeslagen in de angst voor wat er kan gebeuren, hier geldt de wens van de bewoner als leidraad voor de zorg. Welzijn is belangrijker dan gezondheid. En de bewoner wordt als mens serieus genomen. Toen er een wethouder op bezoek kwam, vroegen ze mijn vader om hem rond te leiden, een van de initiatiefnemers van WarmThuis liep er achteraan. Zo werd mijn vader belangrijk gemaakt.'

Pieter Nortier is de echtgenoot van een bewoonster van Klein Suydermeer die aan frontotemporale dementie lijdt. Toen zijn vrouw nog thuis woonde en gebruikmaakte van een dagopvang in Amsterdam, ging hij op advies van de coördinator op bezoek in een verpleeghuis in Hoofddorp.

'Het was een massale organisatie. Veel bewoners, weinig verzorgenden, ik deinsde ervan terug. Ik vond het echt verschrikkelijk en wilde niet dat zij in een dergelijk instituut terecht zou komen. Mijn vrouw heeft door de aard van haar dementie dwaaldrang en ik heb haar in Amsterdam overal moeten ophalen. In Klein Suydermeer klimt ze wel eens over het hek en gaat er dan vandoor, maar daar wordt niet moeilijk over gedaan. Mijn zoons en ik hebben een tijd geleden gezegd dat we er geen bezwaar tegen zouden hebben als ze eventueel rustgevende medicatie zou krijgen. En weet je wat we toen als antwoord kregen? Dat ze liever een uur met haar gaan wandelen om haar rustig te krijgen dan naar de Diazepam te grijpen. Voor dat standpunt heb ik echt een enorme bewondering.'

Ongelooflijk snel

Een zelfstandige, kleinschalige zorgorganisatie ontstaat natuurlijk niet van het ene op het andere moment. Daar komen verschillende instanties aan te pas: een woningcorporatie bijvoorbeeld voor de bouw en het zorgkantoor om productieafspraken te maken. Sinds 1 januari 2012 is Hugo van Waarde de enige bestuurder van WarmThuis. 'René de Vries, Hans Houweling en ik deelden als initiatiefnemers de eerste jaren de eindverantwoordelijkheid. We stelden een Raad van Toezicht aan en gingen aan de slag. De kracht zo'n manier van werken is dat je snel zaken voor elkaar krijgt. We begonnen in 2007 met het bespreken van onze ideeën en in 2011 hadden we twee locaties gerealiseerd, Klein Suydermeer in Zuidermeer en inmiddels ook De Hulst in Oterleek. Dat is echt ongelooflijk snel.'

De personeelswerving leverde geen enkel probleem op. Het was duidelijk dat de sollicitanten bewust kozen voor kleinschalig werken en dat ze meer dan genoeg hadden van strakke organisatieregels die haaks stonden op hun beleving van goede zorg. De aanmelding van bewoners was de verantwoordelijkheid van Hans Houweling. 'Iedere nieuw aangemelde cliënt wordt eerst thuis bezocht om te beoordelen

of wonen bij WarmThuis mogelijk is,' vertelt hij. 'Tot nu toe is het nauwelijks voorgekomen dat we een cliënt hebben geweigerd, maar te veel psychiatrische problematiek op een locatie zou bijvoorbeeld reden kunnen zijn om iemand die ook dergelijk gedrag vertoont, op dat moment niet toe te laten.'

Tegenvallers en valkuilen

Natuurlijk is het op de twee locaties van WarmThuis niet allemaal rozegeur en maneschijn. 'Wat me in het begin erg tegenviel, was de domotica,' vertelt Marjolein Boersma. 'Niet alle signaalfuncties werkten goed en soms sloeg de hele boel op tilt. We merkten dat de geluidssensoren niet altijd voldoende functioneerden om bewoners die 's nachts rondliepen te signaleren. Als een bewoner zich stil bewoog, werd dan soms de nachtdienst niet telefonisch gewaarschuwd.' 'Verder vind ik de omvang van de woning krap voor iemand die veel bewegingsruimte nodig heeft. Als het slecht weer is, gaan bewoners nu eenmaal niet naar buiten en dan is de

'En weet je wat we toen als antwoord kregen? Dat ze liever een uur met haar gaan wandelen om haar rustig te krijgen dan naar de rustgevende medicatie te grijpen'

ruimte binnen te beperkt om de onrust kwijt te raken. Een bewoner die niet naar buiten kan, raakt gefrustreerd en kan anderen weer frustreren. Je moet deze woonvorm dan ook nuchter bekijken en niet idealiseren, misschien kan niet iedereen hier wonen.'

Hillegonda de Best vindt dat het gevaar dat je de visie uit het oog verliest, altijd op de loer ligt. 'Doordat de bewoners heel veel zelf bepalen, zul je moeten openstaan voor hun reacties en kun je niet meer werken vanuit de overtuiging dat jij alles beter weet. Als je niet luistert naar de behoeften van de bewoners en tegen ze ingaat, zit je fout. Je moet anders leren denken en handelen als je uit een grote organisatie komt. Om je dat echt eigen te maken is best moeilijk.' Conny Pannekeet heeft ervaren dat het wel eens lastig is om in je eentje te werken. 'Dat veel van de gebruikelijke hiërarchie ontbreekt, geeft kansen om zelf initiatieven te nemen. Maar je moet dan wel in staat zijn om jezelf terug te fluiten als die initiatieven niet goed vallen bij de bewoners. Het is één groot leerproces en het is belangrijk dat je je kritisch blijft opstellen ten opzichte van jezelf, omdat je nu eenmaal niet snel door anderen gecorrigeerd kunt worden. Je collega's tref je alleen bij overdrachten en besprekingen en daardoor bestaat de kans dat je eventuele problemen of kritiek laat voor wat het is. Het is niet altijd gemakkelijk daar een weg in te vinden.'

Op haar plek

'Natuurlijk zijn er plussen en minnen,' geeft ook Annet Peetoom toe. 'Ik zie wel eens dingen gebeuren die op gewoontehandelen lijken. Daar heb ik in het verleden ook vragen over gesteld. In het begin vond ik dat de verzorgenden vaak achter de computer zaten en toen heb ik daar tijdens een familiebijeenkomst opmerkingen over gemaakt. En ik heb ook wel eens aan verzorgenden gevraagd waarom ze altijd de televisie aanzetten in de woonkamer en waarom ze dan voor bepaalde programma's kozen. Of waarom ze de afzuigkap aanzetten als er vlees werd gestoofd. Volgens mij is juist die geur van bradend vlees heerlijk om te ruiken en verstoort je die beleving met de afzuigkap.'

Maar over het algemeen zijn bewoners en familieleden erg tevreden over hoe het eraan toegaat op de locaties van WarmThuis. 'In het begin wilde mijn vrouw steeds mee naar huis, als ik aanstalten maakte om te vertrekken,' vertelt Pieter Nortier. 'Daar werd ik beroerd van en dan belde ik later naar het huisje waar ze woont om te vragen hoe het ging. Ik werd dan altijd weer gerustgesteld, maar het afscheid nemen bleef ellendig. Toen stelde een verzorgster voor om mijn vrouw voortaan af te leiden tegen de tijd dat ik naar huis wilde gaan. Ze nam haar mee naar haar kamer en ik vertrok. Als mijn vrouw dan weer terugkwam in de woonkamer, accepteerde ze dat ik weg was. Probleem opgelost. We zijn 42 jaar getrouwd geweest in grote liefde en het is moeilijk om dat los te laten. Maar hier is ze op haar plek, ze kan nergens beter zijn dan hier.'

Loes den Hollander is schrijfster; zij is oud-hoofdredacteur van DENKBEELD en was jarenlang werkzaam in de ouderenzorg.

Stichting Warm Thuis

De Stichting WarmThuis is opgericht in 2008 en biedt huisvesting aan 48 mensen met dementie op twee locaties: Klein Suydermeer te Zuidermeer en De Hulst in Oterleek. WarmThuis is een AWBZ-gefinancierde stichting met erkenning voor alle reguliere verpleeghuisfuncties. Noodzakelijke behandelaars worden ingehuurd bij enkele huisartsenpraktijken, zorgorganisatie Eveen en de in dementie gespecialiseerde Stichting Geriant. Op de locatie in Zuidermeer worden ook dagactiviteiten aangeboden, in Oterleek is in de loop van 2012 tijdelijk verblijf mogelijk.

Meer informatie: www.warmthuis.nl.